

SÁGI ÉVA

levéltárvezető

Soproni Egyetem Központi Levéltára

sagi.eva@uni-sopron.hu

LICHNER JÓZSEF: AZ ALMA MATER KÁLVÁRIÁS ÚTJA SELMECBÁNYÁTÓL SOPRONIG

Szerkesztette M. Szilas Katalin – Szűts István Gergely
A Magyar Olaj- és Gázipari Múzeum Közleményei 60.,
Zalaegerszeg, 2019, 96 lap

Az I. világháború vége, a monarchia szétesése a magyar felsőoktatásra is jelentős hatást gyakorolt. A felvidéki és erdélyi területek elszakadása miatt több intézmény költözni kényszerült: ezek egyike volt a selmecebányai M. kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola. Az intézmény 1918–1919 telén és tavaszán egész addigi fennállásának legnehezebb időszakát élte meg: el kellett hagynia a bányászati és erdészeti oktatásnak több mint 100 éve otthont adó Selmecebányát, ha magyar akart maradni. A menekülés a körülményekhez képest rendkívül szervezeten zajlott: tanárok, diákok és a segédszemélyzet egyaránt összefogott a főiskola vagyontárgyainak, iratainak mentése érdekében. Ennek a példa nélküli összetartásnak köszönhetően tudott a főiskola új gyökereket eresztetni Sopronban, és viszonylag hamar folytatódhatott az oktatás.¹ A költözésről több visszaemlékezés, naplótöredék² maradt fenn, de mindközül Lichner József most ismét megjelent írása a legalaposabb.

Lichner József 1918-ban, mindössze 28 évesen már a főiskola megbecsült irodatisztje volt, hét éve a főiskola szolgálatában állt. Pontosságát, igényességét és becsületességét

¹ Az oktatást 1919. április 28-án kezdték meg Sopronban, a Károly laktanyában.

² További visszaemlékezések: *Popper József visszaemlékezése*, lejegyezte KRUG Lajos. Soproni Egyetem Központi Levéltár (a továbbiakban: SoE KL) 2.c. Soproni Bánya- és Erdőmérnöki Főiskola Rektori Hivatalának iratai 17. doboz, 691/1922; KRUG Lajos, „A selmeci Főiskola menekülésének története (Popper József bnh. feljegyzései alapján)”, *Bástyánk* 3, 12. sz. (1943): 2–5.; SZITA Dezső, „A Felvidéket nem lehetett volna védelmezni a csehek ellen”, *Nemzeti Újság* 13 (1931) április 5. 9–10.; VITÁLIS György, „Selmecebányától Sopronig – Szemelvények dr. Vitális István 1919–20. évi naplójából és szakvéleményeiből”, *Bányászattörténeti Közlemények* 6 (2011): 133–166.

Beérkezett: 2020.01.15.

Közlésre elfogadva: 2020.05.22.

Copyright GERUNDIUM

mutatják a kötetben olvasható írásai is. Habár egész élete Selmecbányához kötötte, mégis együtt költözött a munkaadó intézménnyel, és saját érdekeit sokszor figyelmen kívül hagyva mentette a főiskola értékeit, felszereléseit. Közvetlen főnöke nyugalomba vonulása után ő vezette további a rektori, később dékáni hivatalt, 1942-től irodaigazgatói beosztásban. A szocializmus alatt azonban ő is háttérbe szorult, így 1954-től, élete utolsó évében a főiskola könyvtárában dolgozott.³ 1955-ben váratlanul hunyt el, egy békés családi beszélgetés közben.⁴ A költözésről szóló emlékiratain kívül nem ismerünk más, hasonló jellegű írását.

A visszaemlékezés két nagy egységből áll: az első részben Lichner a főiskola tanácsülési jegyzőkönyvei alapján írta le az eseményeket, kronologikus sorban, igen objektíven. A második rész a személyes napló, mely emberközelivé teszi a történeteket, egyúttal megtudhatjuk belőle Lichner tényleges szerepét a történésekben.

Az első rész (*A történet 1918. október 31-től 1919. április 9-ig*) az előzmények rövid leírásával indít, majd időrendben, dátumokkal tagoltan írja le a történéseket. Szövege vázát a főiskola selmecbányai tanácsülési jegyzőkönyvei⁵ adták, a megfogalmazás nélkül szinte szóról szóra megegyezik azokkal. Lichner támpontként használta a korabeli jegyzőkönyveket, és kiegészítette az azokban sokszor szárazon, vázlatosan leírt tényeket. A korabeli dokumentumok szerzői számos olyan tényezőt hagytak ki a jegyzőkönyvekből, melyek akkoriban egyértelműek, közismertek voltak, Lichner viszont leírta ezeket a részleteket. Egészen az utolsó, Selmecbányán készült tanácsülési feljegyzésig végigveszi a tényeket és döntéseket: képet kaphatunk a tanári kar bizonytalanságairól, belső ellentéteiről, sok esetben tehetetlenségéről, de mégis kiállásáról – a zavaros helyzetben. Olvashatunk az egyre éleződő selmecbányai helyzetről, a csehszlovák állam képviselőivel folytatott vitákról, a megszálló katonák és a diákok közötti, fokozódó konfliktusokról.

Bár szakmai körökben évek óta visszatérő téma volt a főiskola megfelelőbb helyre költöztetése⁶, a történelem kész helyzet elé állította a tanárokat és a diákokat. Lichner írásából is látszik azonban, hogy a költözést csak ideiglenes megoldásnak szánták, hosszú távon más elhelyezésben gondolkodtak. A visszaemlékezés rögzíti a különböző helyszínek lehetőségének tárgyalását, a tanárok egymással ellentétes véleményeit, és végső soron azt is, milyen kevés tényleges beleszólásuk volt az áttelepülés helyszínének kiválasztásába.

³ SoE KL 22.f. Dolgozók személyi gyűjtői: Lichner József.

⁴ M. SZILAS Katalin, „Nagyapámról”, in *Lichner József: Az Alma Mater kálváriás útja Selmecbányától Sopronig...*, szerk. M. SZILAS Katalin és Szűts István Gergely, A Magyar Olaj- és Gázipari Múzeum Közleményei 60 (2019): 87–89.

⁵ SoE KL 1.a. 13. kötet: M. kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola tanácsának tanácsülési jegyzőkönyvei, 1918–1919.

⁶ A legutolsó hivatalos állásfoglalást az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület 1918. szeptember 22-i közgyűlése tette, amikor a főiskola Selmecbányán maradása mellett szavazott. Vö. OROSZI Sándor, „A Selmec-kérdés”, *Erdészettörténeti Közlemények* 56 (2003): 80.

A második részben („Visszaemlékezés a személyes részvételről”) Lichner József már saját élményeit írja le. A nagyrészt katonaviselt hallgatóság szervezetten részt vett Selmecbánya védelmében, a polgárőrség szervezésében és a főiskola értékeinek menekítésében, biztonságba helyezésében, a spanyolnáthajárvány dacára. Lichner mindennek szemtanúja és egyúttal részese is volt. A diákok decemberi távozása után egyre intenzívebben folytak a tárgyalások a főiskola további sorsáról. Ez a személyes hangú visszaemlékezés már kevesebb pontos dátumot tartalmaz, ezért nehezebb a történések pontos időpontjának meghatározása. A soproni elhelyezés háttéréről más forrásokban nem szereplő részleteket olvashatunk itt. Lichner József számos bizalmas információt, jelentést továbbított Sopron, Budapest és Selmecbánya között, és neki köszönhető az oktatás folytatásához feltétlenül szükséges tanulmányi iratok, osztályzati táblák, főkönyvek biztonságos Sopronba jutása. Küldetesei egyre nehezebbek voltak, túlzás nélkül írhatjuk, kivételes bátorságról tett tanúságot – nem egy alkalommal. A későbbi években többször felterjesztették jutalomra, előléptetésre: az indoklásbanl újra és újra felemlítették a „főiskolai felszerelések megmentése körül teljesített rendkívüli szolgálatát”. A tanárok elköltözéséről szóló szakasz szívszorító módon adja vissza, milyen körülmények között tudtak átkelni a határon. A Sopronba érkezés után is számos megpróbáltatás várt a főiskolai polgárságra, habár a város részéről minden lehetséges támogatást megkaptak. A kézirat fájó módon megszakad Lichner Kaán Károlynál tett látogatásánál, ahová előléptetése miatt rendelték fel.

A leírás alaposágáról már többször szó esett. A szerző gondossága, tiszta, elfogultságtól és pátosztól mentes, de nagyon is emberi hangvétele különösen értékes történeti forrássá teszi a visszaemlékezést.

Lichner visszaemlékezéseit menye, Szilas A. Pálné gépelte át az unokáknak, megmentve így azt az utókornak.⁷ Meg kell említeni, hogy az emlékiratok immár másodszor jelennek meg. Lichner József unokája, M. Szilas Katalin először az Erdészettörténeti Közleményekben hozta nyilvánosságra nagyapja írásait.⁸ Az első kiadás még az eredeti címmel jelent meg (*Az Alma Mater kálváriás útja Selmecbányától Sopronig, illetve szétदारabolásáig*), és nélkülözte a keretet, a lábjegyzeteket, a képeket. Az új kiadásnál figyelembe vették, hogy Lichner sajnos nem készült el az eredetileg tervezett, költözés utáni históriával,⁹ a kézirat félbeszakadt, így lerövidítették a címet. A visszaemlékezés önmagában is olvasmányos, azonban néhány részlet jobban érthető, ha többet tudunk a Bányászati és Erdészeti Főiskola, illetve Selmecbánya történetéről. Ezt a háttérrel adják

⁷ Az eredeti kézirat nem sokkal később megsemmisült.

⁸ LICHNER József, „Az Alma Mater kálváriás útja Selmecbányától Sopronig, illetve szétदारabolásáig”, *Erdészettörténeti Közlemények* 65 (2004): 5–39.

⁹ A M. kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola 1934-től a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karaként működött, egészen 1949-ig. Ekkor a bánya- és kohómérnöki kart a frissen alapított, miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemhez csatolták. Az utódintézmények ezt az ősi egységet szétszakításaként élték meg. A kapcsolat a két intézmény között a mai napig élő.

meg a szöveget kísérő lábjegyzetek, melyeket Szűts István Gergely, a MNL Veszprém Megyei Levéltárának főlevéltárosa készített. A jegyzetekkel az intézmény történetét nem ismerők részére is közérthetővé vált a kézirat. A kiadványt összesen 30, jól megválasztott kép illusztrálja, melyek nagyszerűen kiegészítik az írottakat. A könyv igényes kiviteléhez hozzájárul az esztétikus borító és az egyszerű, de gondos tördelés. Külön érték az unoka, M. Szilas Katalin által írott, személyes hangvételű Lichner-életrajz.

A kötet a Magyar Olaj- és Gázipari Múzeum közleményeinek sorában jelent meg, dr. Tóth János múzeumigazgató jóvoltából. A múzeum szakmai kötődés révén vállalta fel a kiadást, hiszen Lichner József fia, Szilas A. Pál¹⁰ a magyar olajkutatás és -termelés egyik kiemelkedő alakja volt.

A kötetet többek között a költözés 100. évfordulója alkalmából a Soproni Egyetem által szervezett emlékvé záró rendezvényén is bemutatták három másik, az évfordulóhoz kötődő kiadvánnyal együtt.¹¹

A visszaemlékezés jelen formájában nemcsak a selmecbányai–soproni főiskolához kötődők és történészek számára ajánlható forrásmunka, hanem minden, a történelem iránt érdeklődőnek érdekes olvasmány.

¹⁰ Szilas A. Pál Lichner Auréliként született Hegybányán, 1921-ben. A Lichner-házaspár ekkor már Sopronban élt, de rendszeresen hazalátogattak a szülőkhöz.

¹¹ GÁL Péter József, *Selmeci-soproni diákélet: visszaemlékezések*, (Sopron, 2019); BARTHA Dénes és OROSZI Sándor, *Selmec, Téged soha nem feledünk!* (Sopron, 2019); *Soproni Szemle* 73, 3. sz. (2019) [tematikus szám].